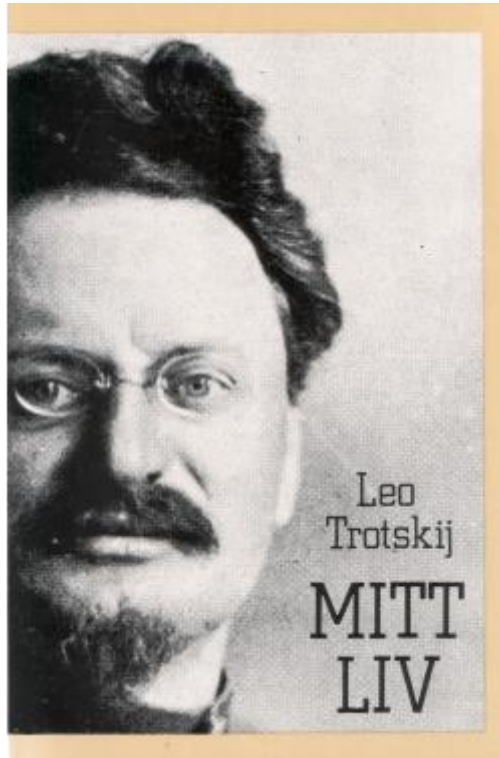

Per Nyström

Reflexioner kring boken av Trotski

Följande "reflexioner" publicerades 22/12 1937 som "Dagens krönika" i dagstidningen **Social-Demokraten**.

Artikeln handlar om den svenska förkortade utgåvan av Trotskijs självbiografi, [Mitt liv – försök till en självbiografi](#), som kom ut 1937 och nyttgavs 1981 i en faksimilupplaga:

Per Nyströms artikel visar att det i Sverige vid den tiden fanns marxister som mycket väl förstod att det under 1930-talet pågick en utbredd, grov och systematisk historieförfalskning i Sovjetunionen. Även om Per Nyström vid den aktuella tidpunkten (1937) ännu inte insåg vidden av lögnmaskineriet och t o m ser en viss logisk konsekvens i detsamma, så förstår han, i motsats till papegojorna i den dåvarande officiella kommunistiska pressen, vad det var fråga om.

Nyström utgår från Trotskijs kraftigt förkortade självbiografi. Givetvis innehåller den kompletta, oavkortade självbiografien mycket mer historiskt stoff, och även den finns nu på svenska, se [Mitt liv – försök till en självbiografi](#)

Martin F

Då kuppmaakarna Adlercreutz och Adlersparre 1809 fejat undan Gustav IV Adolf, satte de i tal och skrift i gång en systematisk historieförfalskning, som gick ut på att visa att konungens hela regering varit ett enda förräderi mot svenska folket, en enda serie misstag, som fört nationen till undergångens brant. Ur de akter, som utgavs, klipptes hämningsfritt bort allt, som kunde tala till förmån för hans politik, alla positiva drag, och man gick så långt, att man t. o. m ute på milstenarna vid landsvägarna lät hugga bort hans namnchiffer för att han skulle falla i namnlös glömska. Den bild av Gustav IV Adolf, som bitit sig fast i det allmänna med-

vetandet och som ännu läroböckerna ha, är en produkt av denna partipolitiska historieskrivning. Den nya regimen ville göra det omöjligt för den opposition, som den fruktade, att utnyttja konungens namn som en samlande symbol. Och den lyckades så väl, att den moderna kritiska historieskrivningens objektiva bild av konungen och hans politik ännu har svårt att slå igenom.

En liknande historieförfalskning pågår för närvarande i Sovjetunionen beträffande Trotskis insatser vid revolutionen 1917. Den tid torde vara nära, då hans namn i den officiella ryska historieskrivningen är i det närmaste bortraderat ur revolutionens heroiska epos. Man går så till väga, att man systematiskt plockar fram alla brev och andra vittnesbörd, som tyda på en motsättning mellan honom och Lenin, samtidigt som man samvetsgrant förtiger, att i den dåtida historiska situationen det objektiva samarbetet mellan de båda männen var av vida mer avgörande betydelse än de subjektiva meningsskiljaktigheter, som tidvis på betydelsefulla punkter gjorde sig gällande. De är naturligt att vid bedömandet av de komplicerade situationerna vid revolutionens olika stadier skilda uppfattningar kunde uppstå; det var frågor, som ingalunda läto sig lösas efter något program utan endast genom klok bedömning av verkligheten. I vilken utsträckning härvid Lenin påverkat Trotski och Trotski Lenin skall säkerligen i flera fall aldrig kunna uppkäras: Vid meningsmotsättningar skrädde de inte orden mot varandra, det har ju människor av något så när kvalitet och intensitet gjort. Nu drar man fram dylika yttranden, och hartassar och tallriksslickare, som aldrig själva haft mod att hysa en annan mening än de maktavande och ännu mindre att våga riskera något för att sätta den igenom, se avgrunder av moraliskt förfall gäpa. Genom dylika enkla taskspelartrick vill man söka trola bort Trotski ur revolutionen och visa upp att alla hans handlingar och ståndpunktstaganden liksom peka hän mot hans nuvarande ställning till Sovjetunionen. Att kalla en dylik historieskrivning marxistisk är en förbrytelse mot ett tankesystem, som genom sin sanningslidelse är mänsklighetens mest aristokratiska.

Samtidigt som man sålunda grellt belyser meningsmotsättningarna bland de män, som genomförde kampen mot det vita patrasket och vars samarbete är objektivt konstaterbart, aktar man sig noga att omtala, att på betydelsefulla poster i Sovjetunionen nu befinna sig män, som 1917 voro direkt kontrarevolutionära — innan de visste vart makten skulle luta — men som sig sedan hava omvänt och bättrat och nu fått mjuka ryggar och inställsamma tungor, alltså människor, som slicka varje utställd tallrik liksom Petter-Byttner-Frisk i Allehanda.

Det är möjligt att denna historieförfalskning varit politiskt nödvändig i Sovjetunionen. Man skall inte moralisera för mycket över den. Inte heller i vårt land torde finnas något politiskt parti, som är så fritt från partipolitiska tillrättaläggningar av de gångna årens historia, att det med fördel för sig självt skulle kunna kasta första stenen. Den nya teckningen av revolutionens historia återspeglar den aktuella situationen i Sovjetunionen. Trotski har synbarligen haft en enastående auktoritet bland de ryska arbetarna. Hans porträtt hängde ju också vid sidan av Lenins i klubblokaler, Då han politiskt störtades, var den opposition, som han ledde, så stark att den i demonstrationerna deltog under egna paroller. Dessa revos bort med polisvåld, En så starkt utvuxen opposition och partibildning tryckes inte ned med våldsmedel utan att den själv och dess desperata medlemmar svara med samma mynt. Det är en social lag, vars verkningar även Sovjetunionen fått smaka. Det är tydligt, att allsköns skumma sabotörer och operatörer för fasciststaterna utnyttjat denna situation, blandat sig in i oppositionen och under dess täckmantel gjort sina nidingsdåd. Hur långt de gå i sin fördomsfrihet visa bombförråden och vapensamlingarna under Paris. Genom att visa på den kritik, som Trotski riktat mot den nuvarande regimen, ha de kunnat få moralisk bakgrund för sin svarta verksamhet. Det har sannolikt varit nödvändigt för de ledande politikerna i Sovjetunionen att rycka den fana som Trotski utgjort, ur deras händer och, slita den i stycken. Det är därför möjligt att i Sovjetunionen Trotskis namn kommer att bli utplånat från revolutionens milstolpar.

Det är inte första gången historien varit så osentimental. Enskilda människoöden virvlas lätt

bort i dessa stormar.

Men det är betydligt mera förvånande att se att denna historieförfalskning vinner efterföljare i vårt land. Alla ideologiska efterkraxare svälja med hull och hår detta parodiska monstret av historieskrivning och spotta det i osmält form ur sig på sin gapande omgivning. De torde svårt felbedöma läget hos den svenska arbetarklassen om de tro, att en ideologisk konstruktion, som för närvarande kan vara gångbar i Sovjetunionen, även skall ha verkningskraft här. För det första är det ju ingen i detta land, som liksom massorna i Ryssland betraktar det som en förbrytelse eller tecken på djupt moraliskt förfall att någon haft en annan mening än Lenin. Inte heller är man tillräckligt initierad i den ryska revolutionens historia för att riktigt hisna inför de avgrunder; som den nya ryska historieskrivningen sätter dit. Åter igen gör sig komintern skyldig till sitt gamla kardinalfel: den för över ryska propagandametoder, lämpade för den halvciviliserade ryska publiken, till vårt land. Hos oss har man dock allmänt kunnat läsa i fyra generationer. Hos oss låter man också oppositionen tala fritt. Det ger ett helt annat utgångsläge.

Vi kunna läsa Trotskis skrifter om av revolutionen 1917, något som de ryska medborgarna äro förhindrade att göra tack vare pressens likriktning. Förmodligen äro hans skrifter även utrensade från biblioteken. Vi kunna ju inte utgå från att han enbart talar sanning, men inte heller från att han ljuger mer än de stalinska partihistorikerna. Hans biografi har nyligen i förkortad upplaga översatts till svenska. Ingen som är intresserad av samtidens världshistoriska tilldragelser, kan undgå att läsa den. Objektivt sett torde den vara en av våra märkligaste skrifter. Ty vilken annan författare har tillnärmelsevis agerat med i tilldragelser av sådan betydelse som de Trotski berättar om. Litterärt sett står boken på toppen av den politiska självbiografins konst. Den mäter sig väl med Winston Churchills; dessutom är dess författare en oändligt mycket finare människotyp än den engelska rustningsgalningen, som egentligen blott är en tjockhudad flåbuse utan förmåga till djupare mänsklig medkänsla. Det är detta, som givit den en betagande humanistisk charm, som den sentimentale cynikern Churchill var oförmögen att ge åt sitt verk.

Liksom alla självbiografier kommer naturligtvis även Trotskis att främst handla om hans egna insatser i de sammanhang, där han medverkade. Man skall härur förgäves kunna utläsa något, som tyder på självupptagenhet. Och liksom alla liknande skrifter är den en försvarsskrift, ett intryck, som förstärkes av den svenska upplagan, vilken givits en aktuell prägel därigenom att till den fogats Trotskis stora radiotal från Mexico City.¹

Det är ett fantastiskt personligt öde, som rullas upp i denna skrift. Trotski var son till en kulak i Sydryssland. Redan som gymnasist greps han av den revolutionära rörelsen. Sedan har hans liv varit vikt åt densamma. Han berättar om spännande flykter över de sibiriska snöfälten, genom ryska poliskedjor och i halmläss som en gång Gustav Vasa. Han skänker sitt erkännande åt den humana tsaristiska ämbetsmannatyp, som redan förlorat tro på regimen och som inte kunde slå riktigt hårt. Den brutals, fysiska råheten mötte honom först i den svensk-kanadensiske sergeanten Olsons rödbrusiga slavpiskargestalt, som plågade honom i ett koncentrationsläger i Canada, där han hamnade under kriget. Vem är denne Olson, som gått till eftervärlden genom sin råhet? Stupade han i världskriget eller har han återvänt hit till Sverige? Vid revolutionen blev den tidigare journalisten Trotski chef för utrikesärendena, grälade trådlöst via Eiffeltornet med Clemenceau och ledde fredsunderhandlingarna med centralmakterna i Brest. Under de vita invasionerna blev han — ehuru han dittills inte tagit i ett gevär — ledare för det ryska arméväsendet, vars organisation han genomförde på ett sätt, som väckt specialisternas beundran. Han ledde Petrograds försvar mot Judenitj och gick till häst i spetsen för de sviktande linjerna.

Men hans öde är ju i främsta rummet inte ett personligt öde. Sin egenart fick det därigenom

¹ Se [Jag vågar mitt liv](#) – talet hölls 9/2 1937 – Red.

att han knutit det så nära det ryska proletariats. Den hjältedyrkan, som kommit att prägla den ryska kulturen i närvarande stund och som kommit till uttryck i Lenin-mausoleet och jättebilderna av Stalin vid demonstrationerna, var helt främmande för den generation av politiker, som Trotski tillhörde. Den var för honom osmaklig. Därför ser han inte sitt eget öde som personligt tragiskt. Det är för honom blott tecknet på att den ryska revolutionen löpt in i en utveckling, dit han inte kunde följa den och som han betecknar som en likvidation av revolutionen.

Hans analys av den senaste utvecklingen är därför fri från hätskhet, och den är präglad av en humanistisk ton och en marxistisk saklighet, som exempelvis aldrig Ny Dag skall kunna nå upp till. Därför skall Trotskis bok, när den nu kommer ut till bibliotekens hyllor och studiecirklarnas bord, på ett helt annat sätt bidra att ge de svenska arbetarna en förståelse för den ryska revolutionens problem och vinna bilagt fler för Sovjetunionens sak än vad den vedervärdiga och låga journalistik gör, som inte bar andra ord till övers åt dem som med livet som insats kämpade i Petrograd än "hund", "Gestapoagent", "förrädare", "judas". Så långt har nämligen Ny Dag gått i sina i en fredlig redaktionslokal sammanskrivna tillmälen. Skillnaden är den att från sidorna i Trotskis biografi talar en annan personlighetens kvalitet än från Ny Dags.

Så paradoxalt det låter gör Trotski den ryska revolutionen genom sin kritiska bok en större tjänst än de lydiga efterkraxarna förmå genom sina devota bugningar för allt som är officiellt, tjockmagat och ordensbeplytt i Sovjetunionen. Den svenska opinionen är så beskaffad, att kritiska analyser mera stärka förtroendet än officiella propagandaformler. Och som det utrikespolitiska läget nu är, är det av stor betydelse att opinionen för Sovjetunionen stärkes. Ty från Tyskland vänta endast gas och död.

Lästips

Martin Fahlgren, [Resa in i Stalins värld](#) – om en "modern" stalinistiskt inspirerad historieförhandling

Gustav Johansson, [Trotskij och trotskismen](#) – klassisk antitrotskistisk skrift från 1937.

K-Å Andersson, [Utvecklingen i Sovjet](#) (under 1920-talet) och [Om Moskvarättegångarna Trotskij – En biografi. Recensioner, debatt, kompletterande material](#) – om Pierre Broués Trotskij-biografi.

Fler texter av Per Nyström:

[Per Nyström på marxistarkivet](#)

Texter av Socialistiska Partiet ("Kilbomarna")

1930-talets SP, som bildades 1929 när kommunistpartiet splittrades, var det parti som bäst förstod och bevakade utvecklingen i Sovjet. Här följer några tidsdokument om Moskvarättegångarna, som illustrerar detta:

[Moskvaprocessen. Rättvisa eller justitiemord?](#) Om första Moskvarättegången (utg. 1936).

[Icke skyldig! Dewey-kommissionens utlåtande om Moskvarättegångarnas anklagelser mot Trotskij](#) (1937)

[Stalin som socialismens dödgrävare](#) (1938)

[Moskva-processerna i Socialistisk Tidskrift](#) (1936-38)